

УДК 330.34:334.758.4(477)

С. М. Дідух,

к. е. н., доцент кафедри економіки промисловості,

Одеська національна академія харчової промисловості, м. Одеса

ORCID ID: 0000-0003-1534-0975

А. К. Корікова,

здобувач вищої освіти спеціальності "Економіка",

Одеська національна академія харчової промисловості, м. Одеса

ORCID ID: 0000-0003-2251-526X

DOI: 10.32702/2306-6792.2020.3.90

СТАЛИЙ РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВИХ ХОЛДИНГІВ УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

S. Didukh,

PhD in Economics, Docent of the Department of Industrial Economics,

Odessa National Academy of Food Technologies, Odessa

A. Korikova,

higher Education Degree in Economics

Odessa National Academy of Food Technologies, Odessa

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF AGRO-INDUSTRIAL HOLDINGS IN UKRAINE: FEATURES AND DIRECTIONS OF IMPROVEMENT

Розглянуто сутність концепції сталого розвитку та етапи її становлення. Показано значення агропромислових холдингів у розвитку АПК на сучасному етапі. Досліджено особливості діяльності десяти провідних агропромислових холдингів України щодо забезпечення сталого розвитку, які формалізовані у вигляді стратегій, програм корпоративної соціальної відповідальності або ж не оформлені у вигляді окремих документів. Проведено систематизацію напрямів сталого розвитку провідних агропромислових холдингів. Представлено аналіз їх відповідності цілям сталого розвитку України на період до 2030 року, означеним в Указі Президента України. Визначено агропромислові холдинги, які найбільш системно та активно впроваджують принципи сталого розвитку. Показано напрями вдосконалення існуючих стратегій сталого розвитку агропромислових холдингів у тому числі за рахунок посилення інклюзивності.

The article explains the essence of the concept of sustainable development and the stages of its formation. The importance of agro-industrial holdings in the development of agroindustrial complex, in the increasing of foreign exchange revenues, in the introduction of innovations and growth of agricultural production are considered.

The peculiarities of activities for ensuring sustainable development of the agro-food industry on the example of ten leading agro-industrial farms of Ukraine ("Nibulon", "Kernel", "MHP", "UkrLandFarming", "Astarta-Kyiv", "TBFruit", "Ukrprominvest", "Agroprosperis", "Allseeds Group", "ViOil") are investigated.

The directions of sustainable development of leading agro-industrial farms are systematized. It is found that some agro-industrial holdings have formulated and structured sustainable development strategies, which are posted on the official websites of the companies together with the annual reports on their implementation: "Astarta-Kyiv", "Kernel", "MHP", "UkrLandFarming". The article identifies key principles for the sustainable development of these companies and directions for their implementation.

The activities of other agro-industrial holdings for sustainable development are formalized in the form of corporate social responsibility programs or are not formalized in separate documents.

It was analyzed the compliance of the directions of sustainable development of 10 agro-industrial holdings of Ukraine with the strategic goals of Ukraine until 2030 year. It has been found that agro-industrial holdings pay the most attention to the goals of "overcoming hunger, achieving food security, improving nutrition and promoting sustainable agriculture". Almost no attention is paid to such goals as overcoming poverty, inequality, shaping a healthy lifestyle, overcoming gender inequality, and caring for water resources.

It was emphasized that agro-industrial sustainability strategies should be complemented by an inclusive component (measures designed to tackle poverty and inequality at the company level) or separate strategic plans for inclusive development.

Ключові слова: розвиток, сталий розвиток, агропромислові холдинги, цілі сталого розвитку України, соціальна відповідальність, інклюзивний розвиток.

Key words: development, sustainable development, agro-industrial holdings, sustainable development goals of Ukraine, social responsibility, inclusive development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інтенсивний розвиток світової економіки на основі досягнень науково-технічного прогресу за останні десятиліття призвів до задоволення базових потреб населення більшості країн світу. Водночас виникли або посилились певні загрози для добробуту суспільства: збільшення масштабів майнової нерівності, бідність населення окремих регіонів, соціальна напруженість, екологічні проблеми тощо. Внаслідок цього відбувається трансформація стратегічних цілей суспільства — від забезпечення економічного зростання за будь-яку ціну до забезпечення гармонійного, сталого розвитку.

Саме тому виникли нові економічні концепції збалансованого розвитку: "зелена економіка", "сталий розвиток", "економіка щастя", "інклюзивний розвиток" та деякі інші. При цьому найбільшого поширення набула концепція сталого розвитку ("англ. sustainable development"), яка активно впроваджується на рівні міжнародних організацій, держав, регіонів та окремих підприємств.

"Сталий розвиток" вже не є суто науковою парадигмою, а реалізується у вигляді конкретних стратегій, планів та практичних заходів окремих суб'єктів господарювання. Також "сталий розвиток" є, на нашу думку, фундаментальною основою для деяких інших концепцій збалансованого розвитку. Саме тому актуальною науковою задачею є дослідження особливостей втілення концепції сталого розвитку провідними компаніями країни. В агропромисловому секторі України вагому роль відіграють агропромислові холдинги, які втілюють передовий досвід щодо технологічних інновацій та нових організаційно-економічних форм господарювання. Саме тому у цій роботі запропоновано дослідження особливостей впровадження концепції сталого розвитку агропромисловими холдингами України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Засади концепції сталого розвитку у значній мірі пов'язані із вченням В.І. Вернадського про ноосферу. Детально категорію "сталий розвиток" було розроблено у доповідях Римського клубу (1972 р.). Важливими етапами у становленні та розвитку концепції сталого розвитку стали декларація першої конференції ООН з навколишнього середовища (Стокгольм, 1972 р.), звіт Всесвітньої комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку в 1987 р., конференція ООН з проблем навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992 р.), Всесвітній саміт з питань сталого розвитку в Йоганнесбурзі (2002 р.).

Дослідженню різних аспектів сталого розвитку, у тому числі сталого розвитку агропродовольчої сфери присвячено роботи таких вчених: Б.В. Буркинський [1], Р.І. Буряк [2], Н.В. Васюткіна [3], Б.М. Данилишин [4], В.І. Копитко [5], Ю.М. Лопатинський [6], М.Й. Малік [7], О.І. Павлов [8], В.А. Самофатова [9], С.І. Тодорюк [6], М.А. Хвесик [10], В.В. Черкаська [11], О.В. Шубравська [12], Ю.О. Ярмоленко [13] та ін. А також багатьох іноземних вчених, серед яких Г. Дейлі [14], Д. Медоуз [15], Б. Коупленд, С. Тейлор, П. Рао, Дж. Франкель, К. МакОсленд, Р. Петіг.

Однак недостатньо дослідженою залишається діяльність агропромислових холдингів України щодо впровадження концепції сталого розвитку, а також не визначено актуальні напрями вдосконалення цієї діяльності.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження особливостей стратегій сталого розвитку, які сформульовані та реалізуються провідними агропромисловими холдингами України, а також визначення напрямів їх удосконалення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Осмилення людством реальної небезпеки подальшого незбалансованого та однобічного розвитку стало ключовою причиною розробки концепції сталого розвитку. Якщо у 50—60-х рр. 20 ст. розвиток пов'язували переважно із "економічним прогресом та зростанням економічної ефективності, то на початку 70-х рр. у зв'язку з несправедливим розподілом прибутків та зі зростанням кількості бідних у країнах, що розвиваються, питання соціальної справедливості були визнані такими ж важливими, як і питання зростання економічної ефективності" [16].

За визначенням Всесвітньої комісії ООН з навколишнього середовища та розвитку "сталий розвиток — це розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління і не ставить під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти їхні власні потреби" [17, с. 86].

Метою впровадження стратегії сталого розвитку у глобальному вимірі є досягнення гармонії між людством і природою. Ключовою ознакою сталості розвитку є його керованість на основі використання системного підходу та сучасних інформаційних технологій, які дають змогу моделювати та прогнозувати результати різних варіантів розвитку економічної системи [18].

Б.М. Данилишин зазначає, що "стратегія сталого розвитку розуміється не як кінцевий незмінний продукт, а інтерактивний процес, що базується на повторюваних циклах аналізу прийняття рішень, плануванні, впровадженні, перегляді тощо, який не може бути одноразовим завданням" [4, с. 215].

У 2000 р. були сформульовані в Декларації тисячоліття ООН 189 країнами-членами ООН та 23 міжнародними організаціями "Цілі розвитку тисячоліття". Основними з них є 8 таких цілей: викорінення крайнього зубожіння та голоду, надання всім жителям планети початкової освіти, забезпечення гендерної рівності та розширення прав жінок, зменшення дитячої смертності, покращення охорони здоров'я матерів, боротьба з ВІЛ/СНІДом, малярією та іншими захворюваннями, забезпечення екологічної стійкості, формування глобального партнерства в цілях розвитку [19].

30 вересня 2019 року Президентом України підписано указ "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року", у якому визначено 17 цілей країни щодо сталого розвитку на цей період [20], які мають стати орієнтирами при розробці та втіленні нових проектів у різних сферах.

У структурі економіки України посилюється значення агропромислового сектору, який демонструє динамічний розвиток упродовж останніх років. Окрім щорічного оновлення рекорду щодо валового збору зернових у країні, важливим індикатором зростаючої ролі агросектору є те, що у 2018 році експорт продукції АПК забезпечив майже 40% валютної виручки України [21].

Основним двигуном активного розвитку сектору є агропромислові холдинги. Вони мають у користуванні істотну частину земельних угідь, забезпечують до 38% загального виробництва та до 41% експорту окремих сільськогосподарських культур [22; 23]. Водночас агропромислові холдинги відіграють провідну роль у впровадженні інноваційних технічних та організаційно-економічних рішень, підвищенні продуктивності виробництва та завоюванні зовнішніх ринків. Однак зміна ринкової кон'юнктури, несприятливі зміни зовнішнього середовища ставлять перед агропромисловими холдингами нові завдання, від вирішення яких залежить успішність розвитку усього агропромислового сектору України.

За останні десять років відбулось суттєве збільшення кількості агрохолдингів в Україні, а також посилення їхньої ролі. Так, у 2007 р. в Україні існувало 18 агрохолдингів, які мали у користуванні землю загальною площею 1,7 млн га, тобто 8% від угідь у використанні сільськогосподарських підприємств. А вже у 2017 році налічувалося 93 сільськогосподарських підприємств, які обробляли понад 10 тис. га — у їх розпорядженні 29% від угідь у використанні сільськогосподарських підприємств, тобто 6,25 млн га ріллі [24].

Агропромислові холдинги забезпечують вагому частку виробництва та експорту аграрної продукції, передусім зернових та олійних культур. Вони ефективніше, ніж фермерські господарства та дрібні агропідприємства залучають фінансові ресурси, впроваджують інноваційні технології, виходять на нові ринки збуту. Високий рівень економічної ефективності агрохолдингів обумовлений значною мірою впровадженням вертикальної інтеграції [18].

Відповідно до визначення В.Г. Андрійчука "агропромисловий холдинг — це переробне корпоративне підприємство, яке володіє, користується, а також розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами часток, паїв чи акцій двох або більше аграрних підприємств; до складу такого холдингу можуть входити й дочірні переробні підприємства та дочірні підприємства іншого профілю (збутові, торгівельні тощо)" [25, с. 116].

В Україні деякі потужні компанії сформулювали раніше та успішно втілюють у життя власні стратегії сталого розвитку. Особливий інтерес представляє дослідження особливостей стратегій сталого розвитку агрохолдингів України, які, з одного боку, є основною рушійною силою розбудови АПК, а з іншого — постійно звинувачуються суспільством та науковим середовищем у порушенні принципів збалансованого та гармонійного розвитку агропродовольчої сфери.

Для дослідження відповідності стратегій сталого розвитку агропромислових холдингів України стратегічним цілям України до 2030 р. нами обрано десять провідних агропромислових холдингів України за рейтингом агропорталу Landlord [26].

Об'єктом дослідження є агропромислові холдинги України, а саме: "Нібулон", "Кернел", "Миронівський хлібопродукт" ("МХП"), "UkrLandFarming", "Астарта", "T.V.Fruit", "Укрпромінвест Агро", "Агропросперіс", "Allseeds Group", "ViOil".

У якості інформаційних джерел використано дані офіційних сайтів компаній, а також публікації за даною темою у наукових та спеціалізованих виданнях.

Дослідження показало, що зазначені агропромислові холдинги можуть бути поділені на три категорії у відповідності до обраної по-

Таблиця 1. Систематизація провідних агрохолдингів України у відповідності до політики щодо забезпечення сталого розвитку

Політика щодо забезпечення сталого розвитку	Форма впровадження концепції сталого розвитку	Агропромислові холдинги
I – Стратегія сталого розвитку	Впровадження концепції сталого розвитку має формалізований та усвідомлений характер. Розроблена стратегія або політика сталого розвитку, визначені цілі, принципи та напрямки сталого розвитку. Формується щорічний звіт зі сталого розвитку	«Астарта-Київ», «Кернел», «МХП», «Укрленфармінг»
II – Програма корпоративної соціальної відповідальності	Розроблені програми корпоративної соціальної відповідальності, у рамках яких здійснюються заходи, які відповідають принципам сталого розвитку	«Нібулон», «Allseeds Group», «Укрпромінвест Агро»
III – Відсутня формалізована стратегія	Здійснюються окремі заходи соціальної спрямованості, однак такі дії не систематизовані	«Агропросперіс», «ViOil», «T.V.Fruit»

Джерело: складено авторами на основі даних відкритих джерел.

літики щодо забезпечення сталого розвитку (табл. 1).

Дослідження показало, що деякі агропромислові холдинги мають сформульовані та структуровані стратегії сталого розвитку, які розміщені на офіційних сайтах компаній разом із щорічними звітами по їх виконанню: "Астарта-Київ", "Кернел", "МХП", "Укрленфармінг". Це пов'язано насамперед із тим, що акції цих компаній розміщені на фондових біржах країн ЄС, і тому наявність таких стратегій є для них майже обов'язковою. Далі нами представлено коротку характеристику перелічених агропро-

Таблиця 2. Напрями сталого розвитку агропромислового холдингу "Кернел"

Принципи стратегії сталого розвитку	Сутність	Ключові напрямки
Відповідальний роботодавець	Підтримка 16 тис. співробітників у їхньому професійному й особистісному розвитку, створення таких умов, щоб кожен з співробітників відчував себе щасливим на роботі	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Команда – ключовий актив Компанії, рушійна сила її розвитку та джерело конкурентних переваг. ✓ Дотримання прав і свобод людини і всіх норм трудового права. ✓ Розвиток потенціалу людей
Соціальний інвестор і суспільний лідер	Кернел є ключовим інвестором у регіонах присутності. Здійснюючи діяльність у сільській місцевості, команда вкрай відповідально ставиться до благоустрою та розвитку населених пунктів	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Підтримка місцевих громад в регіонах присутності компанії за соціальними напрямками (освіта, медицина, спорт та ін.). ✓ Проекти благоустрою та розвитку інфраструктури. ✓ Соціальні інвестиції
Відповідальний робітник	Докладається багато зусиль, щоб продукція відповідала найвищим міжнародним стандартам якості. Раціональне використання природних ресурсів і збереження здорового навколишнього середовища	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Якість та безпечність продукції. ✓ Охорона навколишнього середовища
Надійний партнер	Чесність, відкритість і прозорість, відповідальне лідерство і дотримання етичних норм	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Етичне ведення бізнесу. ✓ Прозорість та чесність. ✓ Правдивість та відкритість інформації

Джерело: складено авторами на основі [27].

Таблиця 3. Напрями сталого розвитку агропромислового холдингу "УкрЛендФармінг"

Принципи стратегії сталого розвитку	Сутність	Ключові напрями
Турбота про людей	Піклування про добробут людей, які живуть на територіях присутності підприємств: створення комфортних робочих місць, а також розвиток інфраструктури сіл і міст	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Безпека роботи. ✓ Персональний та кар'єрний розвиток співробітників. ✓ Турбота про громади
Турбота про середовище	Поступове і стабільне збільшення долі використання енергії з поновлюваних джерел і мінімізація впливу біопалива на клімат	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Енергоефективне виробництво. ✓ Утилізація відпрацьованих матеріалів
Турбота про тварин та якість продукції	Дотримання найвищих стандартів якості при м'ясопереробці	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Якість зерна. ✓ Якість яєць. ✓ Якість м'яса та молока
Турбота про рослини	Дотримання вимог законодавства України з питань екологічної безпеки та безпеки праці та внутрішніх Політик і Процедур, щоб забезпечити якнайкращі умови вирощування зерна та участі в цьому процесі людей	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Живлення рослин. ✓ Екологічна оцінка регламентів застосування пестицидів. ✓ Дотримання суворих правил транспортування, збереження і утилізації добрив
Новітні технології	Розробка власних програмних рішень, впровадження готових ІТ-розробок і створення найкращої технологічної системи в агрогалузі України	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Система збору і аналізу даних телеметрії. ✓ Технологія супутникового моніторингу. ✓ Інформаційна система на базі «ІН-АГРО: Управління Агрохолдингом»

Джерело: складено авторами на основі [28].

Таблиця 4. Структура фінансування соціальних програм агропромисловими холдингами "Астарта-Київ" та МХП

Пріоритетні напрями соціальних інвестицій	Астарта-Київ	МХП
Підтримка інфраструктури та благоустрою	25,6%	39,0%
Освіта	19,8%	28,0%
Культура та спорт	11,4%	16,0%
Благодійність, ремонт доріг поза межами населених пунктів, АТО	40,0%	14,0%
Медицина	3,2%	3,0%

Джерело: складено авторами на основі [29, 30].

мислових холдингів та напрями їх стратегій сталого розвитку.

"Кернел" — провідний у світі та найбільший в Україні виробник та експортер соняшникової олії, ключовий постачальник сільськогосподарської продукції з регіону Чорноморського басейну на світові ринки. Свою продукцію Кернел експортує понад в 60 країн світу [27].

Глобальна мета "Кернел" у сфері сталого розвитку і соціальної відповідальності — розвиток суспільства шляхом добровільного внеску бізнесу в соціальну, економічну і екологічну сфери, пов'язані з діяльністю і досягненням стратегічних цілей Компанії [27]. У компанії розроблено "Політику сталого розвитку і кор-

поративної соціальної відповідальності", визначено цілі та керівні принципи сталого розвитку, який у чотирьох напрямках (табл. 1).

"УкрЛендФармінг" — українська вертикально інтегрована агропромислова компанія, яка належить до лідерів аграрного ринку України за обсягом земельного банку, входить у ТОП-5 за обсягом експорту [28]. Компанією визначено 5 ключових принципів забезпечення сталого розвитку (табл. 3).

"Астарта-Київ" — один з найбільших вертикально інтегрованих агропромислових холдингів в Україні. Серед основних напрямів діяльності: виробництво цукру, сільське господарство та тваринництво [21]. Астарта є підписантом ініціативи Глобального договору ООН з 2008 року. Компанія визначила 8 пріоритетних цілей сталого розвитку, щорічно надаючи звіт зі сталого розвитку [29].

"Миронівський хлібопродукт" (МХП) — лідер української аграрної індустрії з європейським акціонерним капіталом і зарубіжними виробничими активами в Нідерландах, Словенії, Словаччині, а також дистрибуційним офісом в ОАЕ. Загалом сталий розвиток МХП втілюється за принципом "стале сільське господарство" в кількох напрямках: турбота про тварин; турботливе ставлення до ґрунтових ресурсів; турбота про довкілля і покращення екологічних показників. Компанією визначено 4 пріоритетні цілі сталого розвитку.

Також у рамках концепції сталого розвитку МХП займається підтримкою місцевих громад, і сума корпоративних інвестицій у розвиток громад щороку збільшується [30]. Інформація щодо структури фінансування соціальних програм агропромисловими холдингами "Астарта-Київ" та "МХП" представлена у таблиці 4.

Пріоритетні напрями соціальних інвестицій агропромислових холдингів "Астарта-Київ" та "МХП" є однаковими — найбільше уваги приділено підтримці інфраструктури та благоустрою у різних формах, освіті, а також культурним і спортивним заходам.

Таблиця 5. Аналіз діяльності провідних агропромислових холдингів України щодо втілення концепції сталого розвитку

Назва агропромислового холдингу	Сфера діяльності	Політика щодо забезпечення сталого розвитку	Кількість цілей сталого розвитку [4], над якими працює компанія
Нібулон	Рослинництво, торгівля зерном	Програма корпоративної соціальної відповідальності	11
Астарта	Виробництво цукру, молока і вирощування зернових	Стратегія сталого розвитку	8
Кернел	Виробництво олії, зернові культури	Стратегія сталого розвитку	8
Миронівський хлібопродукт	Птахівництво, рослинництво, м'ясопереробка	Стратегія сталого розвитку	7
UkrLandFarming	Виробництво яєць, ячної продукції, зернові культури	Стратегія сталого розвитку	6
T.B.Fruit	Виробництво соку і сокового концентрату	Відсутня формалізована стратегія	6
Укрпромінвест-Агро	Рослинництво; виробництво цукру; переробка зернових	Програма соціальної відповідальності	5
Агропросперіс	Вирощування зернових	Відсутня формалізована стратегія	4
Allseeds Group	Виробництво олії	Програма корпоративної соціальної відповідальності	3
ViOil	Виробництво олії	Відсутня формалізована стратегія	2

Джерело: складено авторами на основі даних відкритих джерел.

Проаналізувавши представлені напрями стратегії сталого розвитку чотирьох провідних агропромислових холдингів України, можна побачити, що загалом вони діють переважно за дев'ятьма глобальними цілями:

- розвиток сільського господарства;
- якісна освіта;
- чиста вода та належні санітарні умови;
- доступна та чиста енергія;
- гідна праця та економічне зростання;
- промисловість, інновації та інфраструктура;
- сталий розвиток міст і громад;
- відповідальне споживання та виробництво;
- партнерство заради сталого розвитку.

Агропромислові холдинги другої групи ("Нібулон", "Allseeds Group", "Укрпромінвест Агро") не мають власної формалізованої стратегії сталого розвитку, однак працюють над забезпеченням збалансованості у рамках програм корпоративної соціальної відповідальності.

Серед них слід виділити компанію "Нібулон", якій відсутність формалізованої стратегії не заважає активно втілювати у життя принципи збалансованого гармонійного зростання — компанія "Нібулон" у рамках про-

грами корпоративної соціальної відповідальності працює над досягненням 11 із 17 цілей сталого розвитку України до 2030 р. [31]. Це є найвищим показником серед усіх агропромислових холдингів, діяльність яких була нами досліджена.

Третя група з провідних агрохолдингів не має навіть сформульованої політики соціальної відповідальності — вони здійснюють певні заходи соціальної спрямованості, однак такі дії не систематизовані: "Агропросперіс", "ViOil", "T.B.Fruit". Водночас компанія "T.B.Fruit" навіть за відсутності формалізованої стратегії сталого розвитку фактично дотримується 6 із 17 цілей сталого розвитку.

Узагальнені результати дослідження представлено у таблиці 5.

Дослідження показало, що наявність формалізованої стратегії є важливою, але не обов'язковою умовою втілення у життя принципів сталого розвитку. Серед провідних українських агрохолдингів втілює найбільшу кількість стратегічних цілей сталого розвитку компанія "Нібулон".

Найбільше уваги компанії, які нами досліджувались, приділяють цілі "подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сіль-

Таблиця 6. Аналіз відповідності напрямів сталого розвитку 10 агропромислових холдингів України стратегічним цілям України до 2030 р.

Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року	Кількість агропромислових холдингів, які декларують дану ціль
1) подолання бідності	0
2) подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства	10
3) забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці	3
4) забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх	3
5) забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат	1
6) забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією	1
7) забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх	7
8) сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх	8
9) створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям	2
10) скорочення нерівності	0
11) забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших населених пунктів	3
12) забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва	1
13) вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками	1
14) збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку	1
15) захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття	6
16) сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях	5
17) зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках глобального партнерства в інтересах сталого розвитку	8

Джерело: складено автором на основі даних відкритих джерел.

ського господарства", що є закономірним, оскільки вони є провідними виробниками продуктів харчування і забезпечують ними мільйони людей по всьому світу (табл. 6).

Також 8 із 10 агропромислових холдингів зосереджені на цілях "сприяння повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх" (що полягає у створенні гідних умов праці та заохоченні зайнятості) та "зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках глобального партнерства в інтересах сталого розвитку" (що полягає у розвитку партнерства із місцевими громадами та фінансовій допомозі їм).

Водночас найменше приділяється уваги таким цілям сталого розвитку:

1) подолання бідності — 0 із 10;

2) забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат — 1 із 10 ("Кернел");

3) забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією — 1 із 10 ("Нібулон");

4) скорочення нерівності — 0 із 10;

5) забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва — 1 із 10 ("Астарта-Київ");

6) вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками — 1 із 10 ("Миронівський хлібопродукт");

7) збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку — 1 із 10 ("Нібулон").

Пояснити відсутність уваги до гендерної рівності можна тим, що ця проблема не стоїть гостро в Україні в цілому та в агросфері зокрема, адже у більшості компаній жінки працюють на керівних посадах, їх права та можливості розширюються.

Нехтування проблемами сталого управління водними ресурсами та раціонального використання океанів, морів і морських ресурсів пояснюється тим, що ці компанії ведуть свою діяльність переважно на землі — окрім "Нібулону".

Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва та проблеми глобального потепління, напевно, є не надто актуальними для агропромислових холдингів, оскільки є задачами глобальними, які мають вирішуватись на рівні держави.

Водночас, на наш погляд, виглядає незрозумілим, чому провідні агрокомпанії України не спрямовують зусилля на подолання бідності та скорочення нерівності — принаймні такі цілі не задекларовані прямо у жодного із агропромислових холдингів, які досліджувались. Ці проблеми є вкрай важливими для України і негативно впливають на розвиток усіх сфер життєдіяльності. Тому, на нашу думку, стратегії сталого розвитку агропромислових компаній мають бути доповнені інклюзивним компонентом — розроблені, заходи щодо подолання бідності та нерівності в країні.

ВИСНОВКИ

Дослідження показало, що деякі агропромислові холдинги мають сформульовані та структуровані стратегії сталого розвитку, які розміщені на офіційних сайтах компаній разом із щорічними звітами по їх виконанню: "Астарт-Київ", "Кернел", "МХП", "Укрленфармінг".

Аналіз відповідності напрямів сталого розвитку 10 агропромислових холдингів України стратегічним цілям України до 2030 р. показав, що найбільше уваги компанії, які нами досліджувались, приділяють цілі "подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства". Практично не приділяється увага таким цілям, як подолання бідності, нерівності, формування здорового способу життя, подолання гендерної нерівності, турбота про водні ресурси.

З огляду на особливості розвитку агропромислових холдингів нами наголошено на необхідності спрямування їх зусиль на подолання бідності та скорочення нерівності. На нашу думку, стратегії сталого розвитку агропромислових компаній мають бути доповнені інклюзивним компонентом (розроблені заходи, щодо подолання бідності та нерівності в країні на рівні ком-

паній) або розроблені окремі стратегічні плани щодо забезпечення інклюзивного розвитку.

Література:

1. Буркинський Б.В., Купінець Л.Е., Харічков С.К. Економічний вектор стратегії сталого розвитку України // Екологія і природокористування. 2012. Вип. 15. С. 163—173.

2. Буряк Р.І. Сталий розвиток аграрних підприємств: методологія дослідження // Агроінком. 2013. Вип. 1-3. С. 88—92.

3. Васюткіна Н.В. Управління сталим розвитком підприємств: теоретико-методологічний аспект. К.: Ліра-К. 2014. 334 с.

4. Данилишин Б.М., Маслюківська О.П. Розроблення національних стратегій сталого розвитку: корисний досвід для України // Механізм регулювання економіки. 2008. №3 (2), Т. 1. С. 214—218.

5. Копитко В.І., Копитко О.В. Основні напрями стійкого розвитку аграрного сектору АПК / Бізнес-навігатор. 2013. № 2. С. 107—111.

6. Лопатинський Ю.М., Тодорюк С.І. Детермінанти сталого розвитку аграрних підприємств: монографія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. 220 с.

7. Малік М.Й., Хвесик М.А. Сталий розвиток сільських територій на засадах раціонального природокористування та еколого-безпечного агропромислового виробництва // Економіка АПК. 2010. №5. С. 3—12.

8. Сталий розвиток та безпека агропродовольчої сфери в умовах глобалізаційних викликів / О.І. Павлов, В.А. Самофатова [та ін.]; за ред. О.І. Павлова. Одеса: Астропринт, 2012. 759 с.

9. Самофатова В.А. Сталий розвиток агропродовольчої сфери регіону: теорія, методологія, управління. Одеса: Астропринт, 2018. 312 с.

10. Хвесик М. Бистряков І. Парадигмальний погляд на концепт сталого розвитку України / Економіка України. 2012. № 6. С. 4—12.

11. Черкаська В.В. Критерії сталого розвитку аграрного сектору // Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 6. С. 44—48.

12. Шубравська О.В. Сталий розвиток агропродовольчої системи України: монографія. К., 2002. 203 с.

13. Ярмоленко Ю.О. Особливості сталого розвитку аграрного сектору економіки України. Економіка та держава. 2015. № 11. С. 112—115.

14. Г. Дейлі Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку. К.: Видавництво "Інтелсфера", 2002. 321 с.

15. Meadows D.H., Meadows D.L., Randers J. and William W.B. The Limits to Growth // Universe Books, New York, NY. 1972, 203 p.

16. Що таке сталий розвиток? // Сталий розвиток для України: [Веб-сайт]. 2019. URL: <http://www.sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/> (дата звернення: 30.09.2019).

17. Квятковська Л.А. Реалізація принципів концепції сталого розвитку в діяльності підприємства // Вісник соціально-економічних досліджень. 2013. Вип. 1. С. 85—89. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vsed_2013_1_14.pdf

18. Дідух С.М. Стратегія сталого розвитку підприємств з виробництва харчових продуктів та напоїв // Ефективна економіка. 2015. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4588>

19. Базові документи щодо сталого розвитку // Сталий розвиток для України: [Веб-сайт]. 2019. URL: <http://www.sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/bazovi-dokumenty/> (дата звернення: 30.09.2019).

20. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. Офіційний вісник України. 2019. № 79. С. 7.

21. Українські аграрії вийшли в лідери за обсягами експорту та валютної виручки — частка 39% // Agroportal: [Веб-сайт]. 2019. URL: <http://agroportal.ua/ua/news/ukraina/ukrainskie-agrarii-vyshli-v-lidery-po-obemam-eksporta-i-valyutnoi-vyruchki/> (дата звернення: 05.01.2020).

22. Дідух С.М. Розвиток агрохолдингів України в сучасних умовах: здобутки і виклики // Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку XXI століття. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції 11—13 жовтня 2018 р. Одеса: ОНАХТ. 2018. С. 109—111.

23. Агрохолдинги забезпечують третину експорту сільгоспкультур // Agroportal: [Веб-сайт]. 2019. URL: <http://agroportal.ua/ua/news/ukraina/agroholdingi-obespechuyut-tret-eksportaselkhozkultur/> (дата звернення: 07.01.2020).

24. Топ-10 агрохолдингів України. Основні акценти в інфографіці // AgroPortal. 2018. 25 серп. URL: <http://agroportal.ua/ua/publishing/infografika/top10-agroholdingov-ukrainy-aktsenty-2017-v-infografike/> (дата звернення: 08.01.2020).

25. Андрійчук В.Г., Сас І.С. Концентрація в аграрній сфері економіки: проблемні аспекти: монографія. Київ: КНЕУ, 2017. 303 с.

26. Рейтинг 45 найбільших аграрних холдингів України // Landlord: [Веб-сайт]. 2019. URL: <https://landlord.ua/rejtingi/rejting-krupneyshih-agroholdingov/> (дата звернення: 09.01.2020).

27. Політика сталого розвитку і корпоративної соціальної відповідальності Кернел // Офіційний сайт Кернел: [Веб-сайт]. URL: <https://www.kernel.ua/ua/sustainable-development/> (дата звернення: 09.01.2020).

28. Сталий розвиток // Офіційний сайт агропромислового холдингу "Укрлендфармінг": [Веб-сайт]. URL: <http://www.ulf.com.ua/ua/sustainability/growth/> (дата звернення: 09.01.2020).

29. Сталий розвиток // Офіційний сайт агропромислового холдингу "Астарта-Київ": [Веб-сайт]. URL: <https://astartaholding.com/uk/page/20> (дата звернення: 09.01.2020).

30. Сталий розвиток // Офіційний сайт агропромислового холдингу "МХП": [Веб-сайт]. URL: <https://www.mhp.com.ua/uk/responsibility/stalij-rozvitok> (дата звернення: 09.01.2020).

31. Соціально відповідальний бізнес // Офіційний сайт ТОВ СП "НІБУЛОН": [Веб-сайт]. URL: <https://www.nibulon.com/data/ksv/socialno-vidpovidalnih-biznes.html> (дата звернення: 09.01.2020).

References:

1. Burkyns'kyj, B. V. Kupinets', L. E. and Kharichkov, S. K. (2012), "Economic vector of sustainable development strategy of Ukraine", *Ekolohiia i pryrodokorystuvannia*, vol. 15, pp. 163—173.

2. Buriak, R. I. (2013), "Sustainable development of agricultural enterprises: research methodology", *Ahroinkom*, vol. 1—3, pp. 88—92.

3. Vasiutkina, N. V. (2014), *Upravlinnia stalym rozvytkom pidpriemstv: teoretyko-metodolohichnyj aspekt* [Enterprise sustainability management: theoretical and methodological aspect], Lira-K, Kyiv, Ukraine.

4. Danylyshyn, B.M. and Masliukivs'ka, O.P. (2008), "The development of national strategies for sustainable development: a rewarding experience for Ukraine", *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky*, vol. 3 (2), no. 1, pp. 214—218.

5. Kopytko, V.I. and Kopytko, O.V. (2013), "The main directions of sustainable development of the agricultural sector of the agro-industrial complex", *Biznes-navihator*, vol. 2, pp. 107—111.

6. Lopatyns'kyj, Yu. M. and Todoriuk, S. I. (2015), *Determinanty staloho rozvytku ahrarnykh pidpriemstv* [Determinants of sustainable development of agricultural enterprises], *Chernivets'kyj nats. un-t, Chernivtsi*, Ukraine.

7. Malik, M.J. and Khvesyk, M.A. (2010), "Sustainable development of rural territories on the basis of rational environmental management and environmentally safe agro-industrial production", *Ekonomika APK*, vol. 5, pp. 3—12.

8. Pavlov, O. I. Samofatova, V. A. and others (2012), *Stalij rozvytok ta bezpeka ahropro-*

dovol'choi sfery v umovakh hlobalizatsijnykh vyklykiv [Sustainable development and security of the agro-food sector in the face of globalization challenges], Astroprynt, Odesa, Ukraine.

9. Samofatova, V. A. (2018), Stalyj rozvytok ahroprodovol'choi sfery rehionu: teoriia, metodolohiia, upravlinnia [Sustainable development of the agro-food sector of the region: theory, methodology, management], Astroprynt, Odesa, Ukraine.

10. Khvesyk, M. and Bystriakov, I. (2012), "A paradigmatic view of the concept of sustainable development of Ukraine", Ekonomika Ukrainy, vol. 6, pp. 4—12.

11. Cherkaska, V. V. (2018), "Criteria for sustainable development of the agricultural sector", Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 6, pp. 44—48.

12. Shubravs'ka, O.V. (2002), Stalyj rozvytok ahroprodovol'choi systemy Ukrainy [Sustainable development of the agro-food system of Ukraine], Kyiv, Ukraine.

13. Yarmolenko, Yu. O. (2015), "Features sustainable development of the agricultural sector of Ukraine", Ekonomika ta derzhava, vol. 11, pp. 112—115.

14. Dejli, H. (2002), Poza zrostanniam. Ekonomichna teoriia staloho rozvytku [Out of growth. Economic theory of sustainable development], Intelsfera, Kyiv, Ukraine.

15. Meadows, D.H. Meadows, D.L. Randers, J. and William, W. B. (1972), The Limits to Growth, Universe Books, New York, USA.

16. The site Sustainable development for Ukraine (2019), "What is sustainable development?", available at: <http://www.sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/> (Accessed 30 September 2019).

17. Kviatkovs'ka, L. A. (2013), "Implementation of the principles of the concept of sustainable development in the enterprise", Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen', vol. 1, pp. 85—89.

18. Didukh, S. M. (2015), "Sustainable development strategy for food and beverage companies", Efektyvna ekonomika, [Online], vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4588> (Accessed 4 Dec 2019).

19. The site Sustainable development for Ukraine (2019), "Basic documents for sustainable development", available at: <http://www.sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/bazovi-dokumenty/> (Accessed 30 September 2019).

20. President of Ukraine (2019), Decree "On the Sustainable Development Goals of Ukraine until 2030", Ofitsijnyj visnyk Ukrainy, vol. 79, p. 7.

21. Agroportal (2019), "Ukrainian farmers took the leaders in terms of exports and foreign exchange earnings — the proportion of 39%",

available at: <http://agroportal.ua/ua/news/ukraina/ukrainskie-agrarii-vyshli-v-lidery-pobemam-eksporta-i-valyutnoi-vyruchki> (Accessed 5 January 2020).

22. Didukh, S.M. (2018), "Development of agro holdings of Ukraine in modern conditions: achievements and challenges", Materialy VI Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Ekonomichni ta sotsial'ni aspekty rozvytku Ukrainy na pochatku XXI stolittia [Proceedings of the VI International Scientific and Practical Conference. Economic and social aspects of Ukraine's development at the beginning of the 21st century], ONAFT, Odesa, Ukraine, pp. 109—111.

23. Agroportal (2019), "Agroholdings account for one third of agricultural exports", available at: <http://agroportal.ua/ua/news/ukraina/agro-kholdingi-obespechivayut-tret-eksporta-selkhoz-kultur/> (Accessed 7 January 2020).

24. Agroportal (2019), "Top 10 agricultural holdings of Ukraine. The main highlights in the infographic", available at: <http://agroportal.ua/ua/publishing/infografika/top10-agro-kholdingov-ukrainy-aktsenty-2017-v-infografike/> (Accessed 8 January 2020).

25. Andriychuk, V. H. and Sas, I. S. (2017), Kontsentratsiia v ahrahnij sferi ekonomiky: problemni aspekty [Concentration in the agricultural sphere of the economy: problematic aspects], KNEU, Kyiv, Ukraine.

26. Landlord (2019), "Rating of the 45 largest agricultural holdings in Ukraine", available at: <https://landlord.ua/rejtingi/rejting-krupneyshih-agroholdingov> (Accessed 9 January 2020).

27. The official site of "Kernel" (2019), "Sustainable development and corporate social responsibility policy", available at: <https://www.kernel.ua/ua/sustainable-development/> (Accessed 9 January 2020).

28. The official site of "Ukrlandfarming Group" (2019), "Sustainability. Industrial safety", available at: http://www.ulf.com.ua/en/sustainability/industrial_safety/ (Accessed 9 January 2020).

29. The official site of "Astarta-Kyiv" (2019), "Sustainable Development", available at: <https://astartaholding.com/en/page/19> (Accessed 9 January 2020).

30. The official site of "MHP" (2019), "Sustainable Development", available <https://www.mhp.com.ua/en/responsibility/sustainable-development> (Accessed 9 January 2020).

31. The official site of "Nibulon" (2019), "Socially responsible business", available at: <https://www.nibulon.com/data/ksv/socialno-vidpovidalnih-biznes.html> (Accessed 9 January 2020).

Стаття надійшла до редакції 19.01.2020 р.